

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XIV. Ordo, & via seditionum concitandarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

Fames ni-
mia belui-
nos efficit.

gunt, Caliguri, Tauromini, Romæ tēpore Gothica obfidiōis, & cum inclamarent; pretium pone carni humana. Eadē paffa fub Tōtila, Byzantini quoq; & Placentini, Neuomantini, & Samanduni in obfidiōe Sinderouiana manus fuas ipfi roferunt. Anno 1315. in Polonia factum narrat Cromērus l. 11. Quid mirum igitur feditiones oriri ex fame, cum homines in belluas commutent? Altera caufa eft, cur ob famem tumultuentur, quia prouidentia principis mature colligi fruges, aut aliunde aduehi poffe arbitrantur. Itaque Octauius & Antonius, multique alij ob famem periclitati funt. Improbi vero ciues ea occasione ad inuadendam Rempub. abufi funt, vt Sp. Melius, alijque. Prudenter itaque Tiberius, alijque principes annonæ curam in fe fufceperunt, ne quid per miniſtros negligetur.

Nunquam maiore in periculo fuit Senatus vniuerſus, quam cum Pompeium noller praefici claſſi contra Piratas, plebs enim tanta iracundia exarſit, vt ad delendum Senatum properaret. caufa erat quod Piratarum potentia impedita nauigatio famem perperiffet. Dio in Pompeio.

Victo prin-
cipe ſubditi
facile re-
bellant.

§. 3. Bellicæ clades etiam domeſticas feditiones commouent, vel timore, vel contemptu. Cum in caſtris Mithridatis nunciatum eſt; duces eius à Lucullo caſos eſſe, tantus de repente terror exercitum inceſſit, vt relicto rege caſtra egrederentur, ſublataque imperij reuerentia ex alieno raperent, quantum quis poſſet, regis ipſius pretioſam ſupelleſtilem diriperent, præfectum occiderent, vt eius pretioſam veſtem acciperent.

Propter contemptum timenda ſemper eſt feditio principi, ſi clades bello accepta nunciatur, ſi grauis ſit, periculofa, & reparatu difficilis. Principem enim periculo conſtitutum, afflictumque infra ſe putant. Si vero ante oderant, vehementer exultant, iugumque exeunt. Vrbe à Gallis incenſa, contemptu eius Latini alijque bellum mouent. Poſt cladem Canenſem ſociæ ciuitates defece- runt, ſublata principis auctoritate & metu, odia libertime prorumpunt, & cum ex aduerſa parte ſperant, eo inclinant. Facit huc quod Herodotus refert l. 2. de Aprie Aegyptiorum rege à Cyrenenſibus victo. Quum aduerſus Cyrenæos Apries exercitu miſſo magnam cladem accepiffet, id ei impu- tantes Aegyptii rebellauerunt, opinati ſe ab illo in apertam perniciem fuiſſe demiffos, vt his interneſione deletis ipſe cæ- teris Aegyptiis imperitaret ſecurius. Hac perquam graui- ter ferentes tum ii qui redierunt, tum eorum qui interierant ami- ci, ingenue deſcuerunt. Id ubi reſciuit Apries, mittit ad eos verbis ſedandos Amafin. Qui cum perueniſſet, reprehenden- que diſſuaderet, ne talia facerent, quidam Aegyptiorum ei à tergo ſtans galeam circumdat: eaque circumdata, inquit ſe illam ob regnum impoſuiſſe. Neque hoc eo inuito factum fuit, vt oſtendit. nam ſimulatque ab iis qui deſcuerant, Aegyptiis declaratus eſt rex, ſeſe apparabat tanquam aduerſus Aprien moturus. His cognitis Apries mittit ad Amafin ex iis, qui ſecum erant Aegyptiis, ſpectatum quendam hominem nomine Patarbem, inſum vt ad ſe viuum Amafin perduceret. Hic ubi peruenit, Amafin ad ſe vocat. Amafis (ſedebat autem in equo ad ſuos cohortandos inſolenter) ſolide iubet hunc ad ſe adducere Aprien, & cum Patarbem eum rogaret, vt regem ad- ireret, accitus; reſpondit ſe iam dudum dare operam vt id age- ret: nec de ſeipſo Aprien eſſe queſturum, ſe enim illi præſto futu- rum, & alios adducturum. Patarbem non ignarus propoſiti illius, tum ex oratione, tum ex apparatu quem videbat, ſta- tuit ſua diligentia eſſe, quam celerrime regem rerum que age- rentur facere certiore. Huic redeunt, quod Amafin non ad- duceret, nullo verbo edito Apries in periculum, præcidi aures naſumque iuſſit. Id intuentes ceteri Aegyptii, qui cum eo ha- bitauerant ſenſerant, virum inter eos probatiſſimum ita fide in- digneque affectum, ne tantiſper quidem differentes ad ceteros tranſierunt, ſeſeq; Amafi tradunt. His quoque auditis Apries

Clades cau-
ſa feditionis

armatis auxiliariis (habebat autem circa ſe auxiliariorum ex Iombus & Caribus triginta millia) in Aegyptios tendit. Erat autem ei regia in vrbe Sai ingens ac ſpectatu digna. Itaque v- trique aduerſus alteros Apriani & Amafiani in Memphi vrbe conſtituerunt, tentaturi pugna diſcrimen.

CAPVT XIV.

Ordo & via feditionum concitaz- darum.

§. 1. **A** Rem concitandæ feditionis docere, cum tanta improbitas magiſterio non egeat, ho- minis infani arbitror, quæ autem hiſtoria ſuppedi- tant, quæque noſcenda ſunt principibus proponere in medium, politici; ſic enim ſigna feditionis, & pro- gnoſtica indubia cognosceret, & cum eo tendi ſentiet, mature occurret. Cum igitur vel populus ipſe, vel o- primates, vel vnus aliquis eſt turba ea agit, quæ mul- titudini vel optimatibus odium præſentis ſtatus in- cutiunt, vel offendunt, non eſt res feditione procul. Quæ plerumque non creditur, niſi cum ſauire cœ- pit. Et quidem cum populus ipſe ad tumultum propen- det, non poteſt eſſe clam machinatio, verba enim libera & inconfiderata cum attentione, & ap- plauſu audita in proceres, aut principem indicant a- lienos populi animos, aliquid auſuros ſi auctorem ſint naſti. Cum Mimus illa reperere iubetur, *Magne, miſeria noſtra tu es, quis dubitet iam fauorem à Pom- peio in Cæſarem traſlatum, & ocaſione data Pom- peium deſerendum, at cum priuatus quiſpiam, aut procerum res nouas molitur, ſecreta conſilia agit, nec cognoscitur proditio, niſi cum omnia compara- ta, atque ordinata ſunt.*

Malorum
fraudes
principibus
cognoscen-
da ſunt.

Populi ſedi-
tio multa
ſigna habet.

§. 2. Qui igitur populum procereſce ad ſeditio- nem commouere conantur, id faciunt, vt in odium magiſtratum inducāt. Deinde quia odium cum ſpes & metus abeſt, elanguet; nihil enim magnopere præter conuiua audet, metum poenarum demunt, metum vero, ſi quieſcant, multorum incommodorum iniungunt. Denique ſpem rerum meliorum adfe- runt, animos leues inanibus implent. Interdum etiam pecunias proditiōis præmia repræſentant.

§. 3. Odium magiſtratus conciliant, vera narra- do, calumniando. Calumniarum duplex genus eſt, vel enim artiſcioſe falſa conſingunt, vel illa quæ ve- ra ſunt ſupra modum adaugent.

Odium quo
modo exci-
tent.

Periculoliſſima eſt ſeditio cum ex veris naſcitur malis, nunquam enim niſi alterutrius partis exitio finitur, aut mutatione Reipub. Scriptura exemplum exhibet, 3. Reg. c. 12. Queruntur enim vere: pater tuus duriffimum iugum impoſuit nobis: tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui, & de iugo grauiſſimo quod impoſuit nobis, & ſeruiemus tibi. Nec diſſitetur Roboam. Pater meus aggrauauit iugum veſtrum. Factum id à ſene, cum ſumptus in ſeptingentas reginas, & trecentas concubinas immodici herent. Hic itaque facile Iero- boam decem tribus abduxit, & vt defectio ſanguine ſanciretur, lapidibus obruitur Aduram, quaſtor Ro- boam. Et reuera vt plurimum ex vero principio, ve- riſque malis ſeditiones oriuntur, vt illa, quæ de caulis ſeditionum docui, demonſtrant. Nam vel reges im- probe & tyrannice graſſantur, vel ſubditi inique bo- nis regibus obſiſtunt.

Hoc vero peſſimum eſt, quod cum ſeditio in prin- cipio ſanari poſſit, paruo tempore, dum mali vitandi vel vlcendi non eſt modus, iniuria augetur. Atque ita dum vtraque pars non ratione, ſed ira vltionem expedit, grauius ſemper inferi malum, quam pati- tur. Quod ideo fieri ſolet, quod ciuiliſ iniuriæ vindic- ta duas res præſtare videtur, nempe ſolatiū ei, qui iniuriam

Vltio ſem-
per augetur

iniuriam accepit, & in reliquum securitatem. Primum semper praestat iratis, non alterum. Primum quidem quia dulce est reddere. In ira est enim mistio doloris, & voluptatis. Excusatum se putat qui dolorem regerit, etiam maiorem quam accepit. Vere & philosophice Hom. illud.

ὅς τις ἴδῃ δῶν, ἐλὼν ἀνδρώπων ἀπὸ λόσσης,
καὶ λόσσης: οὗ ἐφύκει πολλή φρονα πρὸς χαλεπήναι.
ὅς τοι γὰρ λυκίων μέλιτος καὶ ἀλαβεύοντος,
Αἰδῶν ἐκ στήθεσσι καὶ ἐξ ἑλπίδος καὶ πόνος.

At contentio & ira a Deo, hominibus percat,

Quae sapientem etiam excandescere cogit,

Quae multo dulcior est melle stillante,

Vivorum in pectoribus sumi instat crescens.

Iniurias igitur non aequali pondere pensant, sed dolorem dolori, ut quasi legem talionis aequaverint, pro offensa maiorem ingerunt. ut qui pilam exceptam repercutiunt, fortius repellunt, impetu venientis adiuti, adeo hoc visum multum, ut vindictam morte bene quari putent.

Dy me est per dunt, tamen adiutum esse expetunt,

Quod priusquam intereo, spaciū viciendi dabunt.

Malum igitur hoc dulce est, & visu augetur, & quamvis verbum inhumanum est vicio; res tamen maxime appetitur, & supra modum excrescit. Hinc non barbarorum modo populorum, sed cultissimorum mos est vici, adeo non distant ab illis quos procul omnis iuris humani societate proxima beluis vitia efferaunt. Inter leges & Magistratus sui quisque doloris vindex est, & assidua scelerum cautela refellunt, dum vitio crimen non tantum imitatur, sed exsuperat, dum omnes quos laeserunt, & a quibus laeduntur, oderunt. Alterum vero, hoc est, securitatem raro adfert, quia victus raro quiescit. Et vidimus in orbem iussu cades, donec ad exteris potestas delata sit.

Impraevisae
seditiones
invisae sunt

§. 4. Interdum opus est arte summa, & industria, ut praevideri defectio possit. Iones qui Asiam habitabant a Dario subito defecerunt, contractis in Graecia & Athenis praecipue auxilijs, Sardes incenderunt. Causam defectionis dedit, Darij securum, ut videbatur, sed iniustum consilium; Iones in Phoeniciam transferre, Phoenices in Ioniam cogitarat, ut sic Graecos a Graecorum consuetudine & συμπαρῆς διuelleret, & in medio aliam gentem neutri amicam collocaret. Hoc Istiaus Graecus cum in Perside intellexisset, raso nuncij capiti literas inussit, quibus rem indicat Aristagorae Graecorum duci, ille raso iterum nuncij capite, cum literas legisset, atrox bellum quasi pro aris & focis molitur. Hanc seditionem alia ratione praevidere non poterat, quam suspicando propositum suum tacitum non fore. & Aristagoras quidem interfectus, Istiaus in crucem actus, gentium tamen migrationem perficere Darius non potuit.

Calumnia
instar no-
uaculae con-
cordes ani-
mos dissi-
mit.

§. 5. Calumnias aperte ferunt, ut quietos sollicitent, Seditionesque concitent. Exemplum datum a Tarquinio Superbo in concilio Latinorum: In Aureliano cum scriba scedulam ostenderet, cui nomina morti destinatorum inscripta diceret. Manifesta etiam calumnia patrem circumuenit Absolon 2. Reg. 15. Videntur mihi sermones tui boni & iusti, sed non est qui te audiat, constitutus a rege. Dicebatque Absolon. Quis me constituat iudicem super terram, ut ad me veniat omnis qui habet negotium, & iustè iudicem. Cum tamen a Davide iustitiae summa ratio duceretur. Ita Valerius ob aedes exstructas in suspicionem regni affectati venit, nec diluere nisi demolitione calumniam potuit. Aulus Albinus ob suspensiones falsas, quas sparserant inimici, lapidatus est ab exercitu. Val. 1. 9. c. 8. Nimum functa iam nostris temporibus visitata, quibus omnia principum acta ac dicta in peius accipiuntur.

Olim exemplum eorum qui reges insectabantur, & seditionem mouebant, Therstien proposuit Hom. Hostes quoque cum verbis calumniari non possent, re ipsa viris fortibus obrectarunt. Coriolanus plebeiorum agros vastabat, patriciorum intactos relinquebat, ut discordias notas accenderet. Hannibal quoque Fabij Maximi agris abstulit, ut eum suspectum redderet, sed is calumniae vim agro publicato elisit, non fecerunt ista Romani sine exemplo. Laco- nes Periclis agros intactos reliquerunt, ut ei inuidiam suspicionemque prodicionis crearent. Sed ille Reipubl. dono eos dedit, quare magnam laudem consecutus, fidem magis populo Atheniensis approbavit.

Calumnia
genus est
exaggera-
tio vitiorum.

§. 6. Aliud genus calumniarum est, cum omnia in maius attolluntur, quae vitiosa sunt, aut videntur, & quae bona, in deterius accipiuntur. Id adeo Romae in Tribunis plebis manifestum euadit, ut alio documento non sit opus. Nihil vnquam tam plausibile ab Senatu Romano factum, quam cum militi stipendia decreuit, nihil tanto gaudio acceptum: concurrunt, laudant, manus prensant, vere patres appellatos aiunt. Quid Tribuni? Soli communis ordinis laetitiae, concordiaeque expertes negare tam id (Liuius 1. 4.) letum patribus vniuersis, nec prosperum fore quam ipsi crederent, consilium specie prima melius fuisse, quam visu apparuitum. Vnde enim eam pecuniam confici posse, nisi tributo populo indicto? ex alieno igitur alijs largituros. neque id etiam si ceteri ferant, passuros eos, quibus iam emerita stipendia essent, meliore conditione alios militare, quam ipsi militassent: Et eosdem in stipendia impensas fecisse, & in aliorum facere.

Cum vero etiam in Veienti obsidione hyemantem audirent, omnia adaugent, atque in peius detorquent. Hoc illud (Liuius 1. 5.) esse dictitantes, quod ara militibus sint constituta. nec se fessellisse, id donum inimicorum veneno illitum fore. Venisse libertatem plebis: remotam in perpetuum, & ablegatam ab vrbe & ab Republica iuuentutem: iam ne hyemi quidem aut tempori annicedere, ac domos & res inuisere suas. Quamputarent continuata militia causam esse? nullam profecto aliam inuenturos, quam ne quid per frequentiam iuuenum eorum, in quibus vires omnes plebis essent, agi de commodis eorum posset. Vexari praeerea & subigi multo acrius, quam Veientes. Quippe illos hyemem sub tectis suis agere, egregijs muris, situque naturali urbem tutantes. militem Romanum in opere ac labore, niuib. pruiniisque obrutum sub pellibus durare, ne hyemis quidem spatio, quae omnium bellorum terra marique sit quies, arma deponentem. Hoc neque reges, neque ante tribunitiam potestatem creatam superbos illos consules, neque triste dictatoris imperium, neque importunos decemviros inuinxisse seruicibus, ut perennem militiam facerent, quod tribuni militum in plebe Romana regnum exercent, quidnam illi consules dictatoresve facturi essent, qui proconsularem imaginem tam seuam ac truce fecerunt? Sed id accidere haud immerito non fuisse ne in octo quidem tribunus militum locum vlli plebeio. Antea trina loca cum contentione summa patricios explere solitos: nunc iam octo iuges ad imperia obtinenda ire: & ne in turba quidem herere plebeium quenquam: qui, si nihil aliud, admoneat collegas, liberos, & ciues eorum, non seruos militare, quos hyeme saltem in domos ac tecta induci oporteat, & aliquo tempore anni parentes liberosque ac coniuges inuisere, & usurpare libertatem & creare magistratus. Quid potuit turpius esse, quam ciues ita contra ciuium concordiam insanire? sed factum, nec a patribus dissimulatum est. Horum enim calumniatorum naturam natiuis coloribus nobis Appius depingit: Si vnquam dubitatum est, Quirites, vtrum tribuni plebis vestra, an sua causa seditionum semper auctores fuerint, id ego hoc anno desisse dubitari certum habeo, & cum lator tandem longi erroris vobis finem factum esse, cum quod secundis potissimum vestris rebus hic

error

error est sublatuſ, & vobis, & propter vos, Reipubl. gratulor. An eſt quiſquam qui dubitet, nulluſ iniuriis veſtris ſi qua forte aliquando fuerunt, vnuquam aquè quam munere patrum in plebem, cum era militantiſ conſtituta ſunt, tribunos plebis offenſos ac concitatoſ eſſe? Quid illoſ aliud, aut tum timuiſſe creditis, aut hodie turbare velle, niſi concordiam ordinum? quam diſſoluenda maxime tribunitia poteſtatiſ ventur eſſe. Sic Hercule, tanquam artiſceſ improbi, opus quarunt qui & ſemper egri aliquid eſſe in Republ. volunt. vt ſit ad cuiuſ cura- tionem à vobis adhibeantur. Vtrum enim deſideris, an impu- gnatiſ plebem: vtrum militatium aduerſarij eſtiſ? an cauſam agitiſ niſi forte hoc dicitis: Quicquid patres faciunt, diſplicet: ſue illud pro plebe, ſue contra plebem eſt. Et quemadmodum ſeruiſ ſuis vetant domini quicquam rei cum alieniſ hominibuſ eſſe: pariter que in iſ beneficiſ ac maleficiſ abſtineri, equuſ cen- ſent: ſic voſ interditiſ patribuſ commercioſ plebiſ: ne voſ comi- tatiſ ac munificentiſ noſtra prouocemus plebem, nec plebſ vobis dicto audiens atq; obediens ſit. Quanto tandem, ſi quicquid in vobis eſſet nō dico ciuiliſ, ſed humani, fauere voſ magiſ: & quā- tū in vobis eſſet, indulgere potiſ comitatiſ patrū atq; obſequio plebiſ oportuit: que ſi perpetua concordia ſit, quiſ non ſpondere auſit, maximum hoc imperium inter finitimoſ breui futurum eſſe? Hoſ tanquā peſteſ ē Republica eliminandoſ eſſe nemo dubitat: Cauſa vero eſt; quia optimi principes habent etiam multa emendanda, multa peccant eo- rum adminiſtri, plura peccare videntur, nonnulla ipſi principes; quæ ſi omnia colligantur, exaggeren- tur, ſiniſtro animo intelligantur, maleuola lingua veneno inficiantur, neceſſe eſt Remp. concidere.

§. 7. Calumniæ quidem ad odium concitandum efficaces, verum interdum iſdem metum efficiūt, vt in morte Aureliani. Soſiſ Syracuſanus hac arte cōtra Dionem inſidias, tumultumq; machinatuſ eſt. Sanguine foedatuſ, & voce lamentabili ſe in multitudinē dedit, ea ſe paſſum à Dione aſſerens, ea omnia omnibuſ expo- ſtula; & ſeditio tum quidē cōpoſita eſt, auctor poſtea Atheniſ poenas dedit. In eundē metum iam olim populū Athenienſem Piſiſtratuſ cōiecerat, vt n. Megaclem & diuiteſ opprimeret, in cōcione grauiter in eum eſt inuectuſ, altero die vulnerib. affectuſ venit, quaſtuſ ſe ab optimatibuſ tam iniurioſe & cōtume- liioſe tractatuſ. Populuſ irā, metuq; agitatū, cum omniū corporib. eam imminere ſeuitiā crederet, tre- centoſ Piſiſtrato ſatelliteſ dedit, ad vitæ tutelā, quib. ille tyrannidem occupauit. Eodē metu Dionyſ. ſatelliteſ impetrauit, & inuaſit. Cum n. metuſ effica- caſſimuſ ſit affectuſ, quiq; ſollicitoſ, ſuſpicioſoſque faciat, facile illo ad ſeditionem vtuntur.

§. 8. Omnibuſ in rebus aduerſantur, ne quocun- que modo aduerſa pars fortior reddatur. Herodian⁹ de Antonino Caracalla, & Geta id offendit. Sed glis- ſcebat in dieſ odium atq; diſcordia. Nam ſiue duceſ ac magi- ſtratuſ aliqui eligerentur, vterq; amico ſuo potiſſimuſ ſuffra- gabatur: ſiue iuſ dicerent, ſemper diuerſa ſentiebant, magno interdum illoruſ periculo, cuiuſ reſ agebatur. Pluriſ enim ſtu- dium ſuum, quam iuſ aut æquum faciebāt; etiam in ludis ipſiſ diuerſarum ſemper factionum. Nihil præterea inſidiarum o- mitterebant, coquoſ identidem & pincernaſ conati ad veneſicia impellere. Hoc pene perpetuum fuit Tribunoruſ Ro- manoruſ opus, delectuſ, magiſtratuſ iudicia inhi- bere.

§. 9. Sceleratiuſ agunt, qui Rempub. & exercitum in diſcrimen adducunt, vt odioſoſ efficiant magiſtra- tuſ, atque euertāt, qua fraude Philippuſ Gordianum Iuniorē, vt auctor eſt Capitolinuſ, imperio vitaq; exiit. Verum artibuſ Philippi primuſ naueſ frumentaria ſunt auerſe: deinde in ea loca deducti ſunt militeſ, in quibuſ annona haberi non poſſet. Hinc Gordiano inſeſtoſ militeſ ſta- tim reddidit, non intelligentē artibuſ Philippi iuuenem eſſe decipit. ſed Philippuſ etiam addidit, vt riuoreſ per mili- teſ ſpargeret, adoleſcentem eſſe Gordianum, imperium non poſſe regere: meliſ eſſe illum imperare, qui militem gubernā-

ret, qui Rempublicam ſciat. Corrupti præterea etiam principi- peſ, effectumque vt palam Philippuſ ad Imperium poſceretur. Eodem modo Silicio barbariſ pepercit, vt filium ad Imperium euheret.

§. 10. Cum hominem prudentem, gnaum, acrem, hoc agere cernunt, vt inclareſcat, ſumptuſ prodire, clientēſ ducere; cum id non prodigalitate faciat, aut vecordia, certo ſtatuere debet magiſtratuſ maiuſ ali- quid hiſ cōceptiſ ſtutui. Ita Cæſar egit. Plutarch. in Cæ- ſare. Ad hac cenarū & menſa, & in ſumma reliquo vitæ ſplē- dore colligebat paulatim in Republ. opes: quāſ inuidiſ eiſ breui exiſtimanteſ deficientibuſ ſumptibuſ euandā fore, ſecuri incla- reſcere illum in Republ. permiſere: ſero autē ubi euaiſſent: tam ingeſteſ & praualiſ, atq; apertē in rerū mutationē ſenſerūt eaſ erumpere, animaduertunt nullum cenſendum eſſe rei alicuiuſ paruū exordium, quod nō illico grande reddat continuatio, quodque ex eo q. contemnatur. aſſequitur ne impediatur. Itaq; ille, qui primuſ ſuſpectū habuiſſe & timuiſſe eiſ in Republ. ge- renſa, ſicut in mari ſerenitateſ & latentem ſub humilitate, blanditiāq; cōſiderauit acrimoniā, Cicero, dicebat in aliſ eiſ cōceptiſ & actionibuſ conſiderare ſe omnibuſ ingenium tyrannicuſ: ſed cum comam eiſ, inquit, ita videam cōpoſitā ac- curatē, ipſumq; vno digito caput ſcabentem, contra non vide- tur iſte mihi tantum mali animo concepituruſ, vt Romanam Rempub. euerat. Hæc quoq; veterem ars fuit; Manliuſ debitorēſ liberauerat, & fauorem iacturā opum cō- emerat, quāſ occupatā Republ. ſe recepturuſ cogi- tabat, Spuriuſ lege agrariā populū adſciuit, Meliuſ largitione; egregij omneſ animi, & imperio non in- digni, ſed futuriſ forte regēſ leſtiſſimi, ſi abſque ſcele- re ad ſceptra venire potuiſſent.

§. 11. Præter ſpeſ ingenteſ etiā nummoſ ſpargunt. Herodian⁹ in Elagabulo. Dabat itē ſurtim pecuniaſ ma- ter, quāſ ille inter militeſ clanculum diuideret, vt eorum bene- uolentiam etiam pecunia pignore (hanc enim illi potiſſimuſ ſpectant) haberet auctoritatē. Multi Romanoruſ vt in ſeditione primaſ tenerent, parteſque premerent ad- uerſaſ, patrimonia effuderunt. M. Liliuſ Druiſ Tribu- bunuſ plebiſ, Senarui iudicia, equitibuſ curiā, agroſ plebi, Latinis ciuitateſ promiſit, adeo vt diceret, nihil ſe ad largitionem cuiquam reliquiſſe, præter colum atque canem. Agrippa etiam in ſuſpicionem venit, quod populo multa largiretur, Romam ornatuſ, oleum & ſalem omnibuſ daret. Seianuſ muneribuſ ciuium, & præcipuē militum animoſ tentauit. De illiſ qui pecuniā ciueſ, hoſteſque ſuperarant, longā eſt, nec neceſſaria diſputatio, pecuniā homineſ dant omnia. Seleucuſ cum centum talenta in caput Theodoti, qui Sardium theſauro præerat, pronun- ciaſſet, iam omnia plena ſuſpicionibuſ eſſent, ipſe Theodotuſ arcem illi aperuit. Cum enim videret pecuniā fide valentiorē eſſe inter ſuoſ, aduerteret- que inter bella ciuilia ſe tutum non eſſe, maluit ipſe & totum theſaurum, & ſe ipſum tradere, quam hone- ſtē mori, & fidem ſuo principi probare.

§. 12. Pacis ſtudium præ ſe ferre ſolent, vt molliuſ omnia accipiantur. Tacit. Pauſiſ poſt Kalend. Ian. diebuſ Pompeiū Propinquuſ procuratoriſ, & Belgica litteraſ aſſeruntur, ſuperioriſ Germaniaſ legioneſ, ruptā ſacramentiſ reuerentiā, imperatoreſ aliuſ ſagittare, & Senarui ac Pop. Rom. arbi- trium eligendiſ permittere, quo ſeditio molliuſ acciperetur. Vidimuſ Galliarum, Belgij, Boemiaſ rebellionēſ, ni- hil molliuſ, nihil piſtiuſ, aut ſuſtineriſ dici vel agi po- tuit; regēſ ſe ſuoſ amare, obtemperare omnibuſ, contra occultoſ hoſteſ agere, regiam maiestateſ omnibuſ velle deſenſam, pro Rege, & lege inſcribebant vexilliſ. At neq; Cæſar aliud q. Reip. ſalutem, neq; aliud Pom- peiuſ præterebat. Et merito militib. exprobrat Caro.

Pompeiana fuiſſi

Non Romana manuſ.

§. 13. Impudēſ quoq; multo iū audacia ſe ad con- citandāſ genteſ extulit, dum gratioſa & clara familiaſ ſeſe

Omnia principis impedire, via est ad ſeditio- nem.

Rempubli- cam in diſ- crimen cō- ſtituunt vt odioſoſ red- dant regēſ.

Cum viri magni id agunt vt inclareſcāt.

Largitiō via efficaſ ad regnum.

Chinæ Rempub. quieſ.

Chinaſ pericul.

Magna fa-
milia sem-
perant.

sele inferunt. Smerdes Cyri filium se finxit, fratrem
Cambysis quem ille interfecerat, & odio Cambysis,
qui crudelissimè imperavit cupidè acceptus est: do-
nec deprehensâ fraude à septem magnatibus interfe-
ctus est. Herod. lib. 1.

Eodem modo Prompalus à ciuitatibus adiutus est,
quem Antiochi Epiphanis filium esse finxerunt, qui
adeo increuit, vt Demetrium Soterem occiderit, &
nisi fortunæ benignitate corruptus, intemperantius
egisset, diu obtinere regnum potuisset. Simile genus
fraudis Archelaus, Andricus, Anarhates, Alexander,
Herophilus, Chamaces, falsi Neronēs, Scriboniani,
Commodi, Frederici, Henrici, Richardi. Verum non
facile illis creditur, nisi jam mutatio ametur, itaq; ea
pericula incumbunt, cum odio est præfens Reipubl.
status: Hic quoque curandum, ne potentiâ inuale-
scant, sic enim magis opinionem firmant, & quibus
lucro ille error est, eum etiam scientes volentes tu-
tantur, atq; defendunt.

§. 14. Quædam Reip. ita institutæ sunt, vt motus
ciuiles faciliè non capiant, vt Chinesis: Neque enim
populus mouere se faciliè potest, oppressus guberna-
torum ingenti potestate; neq; ipsi qui præfunt Man-
darini; nam è vulgo sunt; deinde manu militari ca-
rent. Tertio ministros habent à Rege attributos, ma-
gistratus militares sub sunt ciuilibus. describit hæc in
Thesaurio Indico Iarricus noster T. 2. libr. 2. Tertium
quod ex hac Reipublica forma nascitur bonum, quod bella ci-
uilia, ac motus intestini, qui hinc inde insurgunt, penitus hæc
præferuntur, ac tollantur. Regi quippe filii, ac fratres, regno
inhinando nullos excitare queunt. nam quamuis laute habeantur,
loco tamen quo relegantur, propositâ capitis penâ, pedem
efferre nefas, nisi Regis imperatâ, quam nunquam ille dabit,
facultate. Nullis adhuc rebus præfunt, sed Mandarinis solis
commissum imperium; nec his motus aliquos excitare faciliè
est. nam qui perpetui sunt, & militares, Togatis subditi sunt,
atque hi non nisi trienne habent imperium. Quoniam verò
doctrina plerumq; ac virtute ad hoc honorum culmen perti-
gunt; cum plebei ac viles pleriq; sunt, idcirco amicorum, con-
sanguineorum vè niti ope nequeunt: & si fortè affines insta-
rent, aut animos suggererent elatiores, in cassum id foret. Sem-
per enim in extero solo Mandarinis constituuntur. Porro ita à
se inuicem distincti sunt, vt, qui rebus bellicis præfunt, politici
ciuilibusq; se non immisceant; qui verò Rempublicam curant,
nullam regii ararii curam habeant; Præfetti autem ararii, de
rebus tum vrbanis, tum bellicis non laborent. Denique quod
Magistratibus aliis sibi adsciscere ministros non liceat, quam
quos REX attribuit; hinc nulla motuum occultorum, aut
bellorum ciuiliū excitandorum, ansa cuiquam datur. Ve-
runtamen ea ratio, vt in China jam probata, longâ
pace laudatur, ita in Europæis, Asiaticis, & Africanis
regnis omninò est inutilis, imò valdè perniciofa. Nam
hæc formâ Reipublicæ constituta nemo, viralicuius
ingenij & prudentiæ se ad militiam confert. hinc vi-
ribus suis nequaquam tuti sunt. Documento est, qd
Japones quorum opes centesimam partem Chinen-
siū non adæquant, collectis centum quinquaginta
hominum millibus regnum aggressi sunt, & quamuis
accepta clade repulsi sunt, nemo tamen non videt,
quanto in contemptu sint Chineses, si rem milita-
rem spectes, qd insultat illius Dominus classe tantum
regnum aggrediaus est, & obtinere se posse puta-
uit. Quæ spes non minus stolidâ esset & improba, qd
si Britannia Rex virib. insularum suarum totam Eu-
ropam sub vno rege concordem in suam potestatem
redigere se posse confideret. Imbelles ergo Chinen-
ses facit forma Reipublicæ, & si vnus aliquis acri vir
ingenio proximorum regum auxilio rebelaret, faci-
le Chinam occuparet, vel diuelleret. Non itaque ea
Respublica magnopere laudanda est, quæ est seruo-
rum & quasi fœminarum, certè imbellium, idè bel-
latricibus gentibus obnoxiorum.

Chinesis
Reipublica
quis.

China in
periculo.

§. 15. Aliæ sunt vel suis legibus, vel populi consue-
tudine ita institutæ Respublicæ, vt facili momento
fursum deorsum ferantur, vt Ægyptiorum regnum.
Populi ergo ingenium cognoscendum: quidam nan-
que ita affecti sunt, vt abiq; seditione agere non pos-
sint, nec velint. Trebellius Pollio de Ægyptijs testa-
tur. Et hoc familiare est populo Ægyptiorum, vt vel furiosi ac
dementes de leuibus quibusque ad summa Reipublicæ pericula
perducantur. Sæpe illi ob neglectas salutationes, locum in bal-
neis non concessum, carnem & olera sequestrata, calceamen-
ta seruilia, & cetera talia, vsque ad summum Reipublicæ pe-
riculum, eo seditionis, ita vt armarentur contra eos exercitus,
peruenerunt. Familiari ergo furore, quum quodam die cu-
iusdam serui curatoris, qui Alexandriam tunc regebat, mi-
litariter ob hoc casus esset, quod crepidas suas meliores, quam
militis esse diceret, collecta multitudo ad domum Emilianum
ducis anceps fuit, atque eum omni seditionum instrumento &
furore persecuta est, ictus est lapidibus, petus est ferro: nec
desit vllum seditionis telum. Quare coactus Emilianus sum-
psit imperium, quum sciret sibi vdecunque pereundum. In-
terim Iudæi, qui circum Cyrenem habitabant, Andrea quo-
dam duce, Romanos, pariter atque Grecos concidunt, ves-
cuntur eorum carnibus, intestinis se redimunt, tum oblinun-
tur eorum sanguine, & pelibus induuntur. Multos à verti-
ce ferris discidere medios, multos obicere bestiis, multos etiam
certare inter se cogerunt, ita vt interierint hominum ad du-
centa viginti millia. Præterea in Ægypto Cyproq; Artemio-
ne duce Cypriorum cades consimilis facta est, ubi desiderata
sunt hominum ducenta quadraginta millia. Ex quo fit vt
Iudæo in Cyprum venire non liceat. Quod si forte vi tempe-
statis in insulam appulerit, interficitur, sed Iudæi & ab aliis,
& maxime à Lucio, quem Traianus miserat, subacti sunt.
Sui iugitur populi naturam, & mores nosse Principem
oportet.

Crudeles
seditiones.

CAPVT XV.

Remedia contra seditiones, & bella ciuilia.

§. 1. **R**emedia omninò duplicia sunt, alia enim Remedia
sunt procathartica, quæ causas amoliuntur, seditionum
& præseruant; alia quæ rebus agitatatis in medio fer-
uore adhibentur. Prioris generis sunt, ea quæ de re-
cta institutione jam dicta sunt; si enim illa seruentur,
nec oriri facile tumultus, & parua opera sedari po-
terit. Si enim auctoritatem, potentiamque tueatur
Princeps, si salutis subditorum consulat, facile quic-
tam Rempublicam legibus temperabit. Hinc perti-
net seditionum, causarumque tumultuandi enume-
ratio, vt earum consideratione, prudens Magistratus
suam vrbeim reddat immunem illis malis, quibus a-
lias vidit periisse. Verum quandoquidem vel ex na-
tura deprauata populi, vel quorundam vitij etiam
sanctissimis, iustissimisq; Magistratibus insidiæ stru-
untur, de illis cauendis, & pace reuocanda agendum
est.

§. 2. Primum ac tutissimum remedium est, initij *Initiis obsta*
occurrere; hic enim planè,

Serò medicina paratur,

Cum mala per longas eualuere moras.

Primi motus remedijs modicis confidunt, cum im-
petum fecere, cuncta deuastant. Et constat facilius
esse excludere perniciofa, quam regere; & non ad-
mittere, quam admissa moderari; admissa tamen ini-
tio cum parua sunt, & necdum se in quietâ possessio-
ne posuerunt, facile se recidi patiuntur. Causa cur Seditio ini-
nitio facile corrigantur omnia, est; quia plures non tui serè est
corripuit contagio; deinde pauci, qui auctores sunt, inualida.
omnia timide administrant, multi causas ignorant,
& per vecordiam se adiungunt. Vt in causâ S. Pauli,
K k k cum